

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

Станіслав Феліксович ДОМБРОВСЬКИЙ,

доцент, заслужений юрист України,
професор кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права,
taranenko1975@mail.ru,

Людмила Станіславівна ТАРАНЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права,
taranenko1975@mail.ru

УДК 349.442.237.7 (477)

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств» розглядаються особливості правового регулювання створення та діяльності нових сімейних фермерських господарств. Проведено короткий історико-правовий аналіз законодавства про створення вперше на Україні, 25 років тому, нового виду сільськогосподарських суб'єктів-фермерських господарств. Визначено правові, економічні й соціальні основи створення фермерських господарств та надання їм державою самостійної виробничо-господарської діяльності з виробництва товарної якісної сільськогосподарської продукції. На сьогодні юридично закріплено види фермерських господарств, які й надалі діють відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 р., та сімейні фермерські господарства двох видів — сімейні фермерські господарства з правами юридичної особи й сімейні фермерські господарства без набуття

статусу юридичної особи. Останні організуються фізичною особою-підприємцем самостійно або спільно лише членами однієї сім'ї на підставі договору про створення сімейного фермерського господарства. Визначено основні ознаки фермерського господарства, в тому числі сімейних фермерських господарств, які підлягають обов'язковій державній реєстрації згідно з вимогами Закону України від 26 листопада 2015 року «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Звернуто увагу на правові умови нового договору про створення сімейного фермерського господарства без надання статусу юридичної особи, на можливість створення сімейних фермерських господарств членами особистих селянських господарств, на основні проблеми розвитку сільськогосподарських підприємств різних форм власності і господарювання в сучасних умовах. Висвітлено правові проблеми щодо податкової державної підтримки сімейних та інших фермерських господарств і сільськогосподарських підприємств відповідно до вимог Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» та Податкового кодексу України. Внесено низку пропозицій з питань удосконалення законодавства щодо розірвання договору оренди землі: з особами, які бажать створити сімейні фермерські господарства, про назрілу необхідність прийняття нових аграрних законів та удосконалення відповідних діючих законів, які направлені на усунення низки помилок в агропродовольчій сфері країни.

Ключові слова: сімейне фермерське господарство, юридична особа, аграрне законодавство.

Актуальністю цієї теми є те, що сімейні фермерські господарства будь-якої держави світу є важливою ланкою у сільськогосподарському виробництві рослинницької і тваринницької продукції, які в Україні на законодавчому рівні не існували.

Дослідження правових, економічних і соціальних питань організації і діяльності фермерських господарств в Україні та в зарубіжних країнах відобразили в наукових статтях, монографіях, авторефератах, дисертаціях, підручниках та навчальних посібниках такі науковці і вчені-аграрники та цивілісти: А. Г. Бобкова, В. М. Гайворонський, А. П. Гетьман, М. С. Волинська, В. М. Єрмоленко, В. П. Жушман, П. Ф. Кулинич, В. В. Носік, В. І. Семчик, А. М. Статівка, Н. І. Титова, М. В. Шульга, В. З. Янчук та інші. Проте у працях цих науковців і вчених в основному зверталась увага на всебічну діяльність фермерських господарств, які регулюються законодавством про фермерські господарства. Певною мірою зверталась увага на необхідність поряд з діючими фермерськими господарствами

створення сімейних фермерських господарств не лише юристами-аграрниками, а й економістами, практиками, депутатами різних рівнів такими, як: О. Бородіною, П. Гайдуцьким, В. Давиденко, В. Заболотним, В. Івченко, І. Кириленко, Т. Кутовим, М. Назаренко, М. Поєденко, Т. Тернавським, І. Томичем тощо.

Минуло 26 років створення потужної ланки сучасної аграрної економіки України — фермерських господарств [1, с. 10]. Верховною Радою України 31 березня 2016 р. внесено значні зміни та доповнення до чинного Закону України «Про фермерське господарство» [2]. Слід зауважити, що вперше про фермерське господарства згадано в Законі України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» [3].

У лютому 1991 р. на першому з'їзді Асоціації фермерських і приватних землевласників України було започатковано підготовку законопроекту про створення селянських (фермерських) господарств. У грудні 1991 р. вперше на Україні ухвалено законопроект — Закон України «Про селянське (фермерське) господарство» [4]. У 2003 році на базі цього Закону України було прийнято два нові закони: «Про фермерське господарство» і «Про особисте селянське господарство» — з метою забезпечення діяльності цих господарств за різною правовою формою господарювання [5; 6]. Прийняття цих законів пов'язано і з тим, що особисті селянські господарства не є підприємцями і не наділені правами юридичної особи.

Крім того, цими та іншими законодавчими актами були визначені правові, економічні та соціальні основи створення та юридичного регулювання нового типу агроформувань — фермерських господарств в Україні. Також надані права громадянам України направлені на створення в добровільному порядку фермерського господарства з метою здійснення ними самостійної виробничої сільськогосподарської діяльності. Вказаними законами формально визначено їх рівність з іншими формами господарювання в аграрному секторі економіки України. Ці закони спрямовані не лише на створення належних умов для розвитку цих господарств, а й на виробництво ними якісної товарної сільськогосподарської продукції, забезпечення використання і належного збереження переданих їм земель сільськогосподарського призначення та соціального і правового захисту селян.

Також звернута увага і на те, що в сільській місцевості України проживає третина населення, яке зайняте в сільськогосподарському виробництві. У зв'язку з цим, розвиток фермерських господарств має велике значення і значні перспективи щодо забезпечення продовольством українського населення, а промисловість — сировиною. Крім того, основною умовою і метою створення фермерських господарств є не лише виробництво сільськогосподарської продукції, а й здійснення її переробки та реалізації.

Дослідження свідчать про те, що у країнах світу діє понад 570 млн фермерських господарств, із них більше 500 млн сімейних фермерських господарств. Вони виробляють 56 % сільськогосподарської товарної продукції. Так, у США сімейні фермерські господарства обробляють 78 % сільськогосподарських угідь, виробляючи понад 84 % усієї сільськогосподарської продукції [7]. Така значна роль фермерських господарств США в економічному розвитку пояснюється різнобічною активною підтримкою з боку держави. Фактично такої потужної підтримки фермерські господарства України від держави не отримують. Хоча законодавством України проголошено принцип рівноправності державних сільськогосподарських підприємств кооперативного і корпоративного типів. Проте, як стверджувала Н. І. Титова, практично фермерські господарства не можуть реалізувати цей важливий принцип, у зв'язку із значною різницею сільськогосподарських підприємств різних форм власності і господарювання та фермерських і особистих селянських господарств [8, с. 9].

У зв'язку з цим, державна підтримка в Україні не гарантувалась як діючим фермерським господарствам, так і не гарантується належним чином новоствореним сімейним фермерським господарствам чинним Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р. № 1877 [9].

В Україні юридичного статусу поняття «фермерське господарство сімейного типу» чи «сімейна ферма» чинним національним законодавством не було передбачено. Змінами до Закону України від 19 червня 2003 р. за № 973-IV року дано ширше визначення про те, що фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих йому у власність та/або користування [10].

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення діяльності сімейних фермерських господарств» від 31 березня 2016 р. за № 1067-VIII передбачено ще два види сімейних фермерських господарств. Одне з правами юридичної особи, а друге — як фізична особа-підприємець. Фермерське господарство, зареєстроване як юридична особа, діє на основі власного статуту. Підставою для створення сімейного фермерського господарства є наявність на праві власності чи в оренді земельної ділянки сільськогосподарського призначення. Після отримання земельної ділянки у власність або в оренду фермерське господарство підлягає державній реєстрації відповідно до Закону України від 26 листопада 2015 р. «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців і деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації

юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [11]. Після реєстрації сімейному фермерському господарству з правами юридичної особи видається один примірник оригіналу статуту сімейного фермерського господарства з відміткою про проведення державної реєстрації юридичної особи та виписку з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Основними юридичними ознаками фермерського господарства є наділення правом на систематичну підприємницьку діяльність за своєю ініціативою та на свій ризик з метою одержання доходу; засновником може бути громадянин України віком 18 років; утворюється на добровільній основі; членами фермерського господарства можуть бути подружжя, їх батьки, діти, які досягли 14-річного віку та визнають і дотримуються положень статуту та правил внутрішнього трудового розпорядку фермерського господарства. Членами такого господарства не можуть бути особи, які працюють у ньому за трудовим договором або за контрактом.

Отже, із внесеними змінами, крім чинних фермерських господарств, можуть бути створені сімейні фермерські господарства, як з набуттям прав юридичної особи, так і без набуття такого правового статусу. Цим законом визначено, що фермерське господарство, зареєстроване як юридична особа, має статус сімейного фермерського господарства за умови, що в його підприємницькій діяльності використовується праця членів такого господарства, якими є виключно члени однієї сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України [12]. Також законодавець встановив і те, що сімейне фермерське господарство без статусу юридичної особи організовується на основі діяльності фізичної особи-підприємця, який є членом сім'ї. Воно має статус сімейного фермерського господарства також за умови використання праці членів такого господарства, якими може бути виключно фізична особа-підприємець та члени її сім'ї. Залучення сімейним фермерським господарством інших громадян може здійснюватися виключно для виконання сезонних та окремих робіт, які безпосередньо пов'язані з діяльністю господарства і потребують спеціальних знань чи навичок.

Головною умовою створення цих господарств є наявність права власності або користування земельною ділянкою, яке здійснюється у порядку, передбаченому Земельним кодексом України [13].

Новими змінами визначено особливості створення та діяльності сімейного фермерського господарства, без набуття статусу юридичної особи. Воно організовується фізичною особою-підприємцем самостійно або спільно з членами її сім'ї на підставі укладеного договору в письмовій формі і підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню. У договорі визначено основні умови створення і діяльності цього сімейного фермерського господарства.

З прийняттям нових змін є намагання держави належним чином підняти роль сімейного фермерства в сільськогосподарському

виробництві України. Адже на сьогодні практично стоїть загроза знищення фермерських господарств шляхом подальшого розвитку діяльності великих компаній та холдингів, які захоплюють з кожним роком значну кількість гектарів сільськогосподарського призначення. Вони диктують малим фермерським господарствам свої не вигідні умови. Крім того, молоді жителі сіл, що проживають разом з батьками, які мають майнові і земельні паї, не можуть стати господарями на цих землях, так як земельні паї, що належать їхнім батькам, дідам, бабам, передані в оренду холдингам на 15 або інколи 50 років. Також чимало науковців-аграрників вважають, що держава не приділяє належної уваги 4,6 млн особистим селянським господарствам. Ці господарства, у зв'язку із відсутністю відповідних засобів сільськогосподарського виробництва, встановлення високих кредитних ставок, відсутності їх належного соціального захисту і державної підтримки, не можуть вступити у внутрішній ринок. Тому для особистих селянських і фермерських господарств повинні бути створені належні умови. Вони можуть стати справжнім середнім класом як сільськогосподарські товаровиробники [14, с. 4].

Крім належного забезпечення населення України якісним, безпечним і доступним продовольством, ці господарства спроможні внести вагомий внесок у розв'язання світової проблеми голодування — входження до світового економічного простору (у світову організацію торгівлі), укладення угоди про асоціацію з Європейським Союзом, посилення адаптації аграрного законодавства сприятиме подальшому здійсненню аграрної реформи. Адже аграрний сектор з виробництва сільськогосподарської продукції перевищує потреби внутрішнього ринку країни, має змогу сприяти розвитку української економіки та її ефективній інтеграції як у Європу, так і у світовий економічний простір.

У розвитку сільського господарства мають місце і такі основні проблеми: нерівномірність розвитку сільськогосподарських підприємств; послаблення позицій агротоваровиробників; вони знаходяться в нерівних умовах господарювання; незавершений процес адаптації до європейських вимог щодо виробництва якісної та безпечної продовольчої продукції; відсутність з боку товаровиробників належного дотримання агроекологічних вимог; обмеження споживання населенням України сільськогосподарської продукції, у зв'язку з їх низькою платоспроможністю та нестабільністю гривні; необдумані рішення уряду та парламенту про позбавлення сільськогосподарських товаровиробників відповідних податкових та інших пільг; відсутність систематичного юридичного обслуговування більшості сільськогосподарських товаровиробників та неприйняття єдиного кодифікованого акта — Аграрного кодексу.

Вважаємо, що діяльності в Україні сімейних фермерських господарств повинно сприяти надання вагової і постійної допомоги державою, в тому числі усунення податкових перепон при вирощуванні й реалізації сільськогосподарської продукції;

посилення соціального, економічного та правового захисту членів фермерських господарств; підвищення здатності селян, особливо молодого та середнього покоління, до самостійного господарювання на сімейних засадах; створення з участю фермерських господарств, обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів та забезпечення їх правовим захистом, особливо від рейдерства.

Визначено, що залучення сімейним фермерським господарством інших громадян може здійснюватися виключно для виконання сезонних та окремих специфічних робіт, які безпосередньо пов'язані з діяльністю сімейного фермерського господарства і потребують спеціальних знань чи навичок. До внесення таких змін не було встановлено обмежень щодо найму робочої сили для виконання у фермерському господарстві будь-яких сільськогосподарських та інших робіт. Вказані положення не узгоджуються із ст.ст. 1 та 3 Закону України «Про фермерське господарство». Тому ми вважаємо, щоб Кабінет Міністрів України або за його дорученням — Міністерство аграрної політики і продовольства України разом з Міністерством юстиції України затвердили такий типовий договір «Про створення сімейного фермерського господарства без права юридичної особи», щоб спростити його підготовку. Не вирішено на законодавчому рівні питання щодо використання земельних часток (паїв) особами, які належать їхнім батькам, іншим близьким родичам, але передані в оренду. Тому вважаємо, що необхідно закріпити норму в законі про те, що якщо громадянин України, який виявив бажання створити сімейне фермерське господарство, він має право розірвати договір оренди і забрати належний земельний пай у будь-який час, тобто достроково розірвати договір.

У законі конкретно не встановлені та не деталізовані положення спеціальних механізмів державної підтримки, які можуть бути надані сімейним фермерським господарствам. Лише частково це питання вирішено Постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 р. № 609 «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам». Сімейним та іншим фермерським господарствам буде надаватись бюджетна підтримка строком до п'яти років для придбання техніки, обладнання, маточного поголів'я сільськогосподарських тварин, виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, будівництва та реконструкції виробничих і невиробничих приміщень, для закладення багаторічних насаджень, розвитку кредитної та обслуговуючої кооперації, для сплати пайових внесків до пайових фондів сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, утворених фермерськими господарствами, зрошення та меліорації земель [14].

На сьогодні сімейні фермерські господарства не зможуть скористатись податковими пільгами, що надавались сільськогосподарським підприємствам, які повністю скасовані, а податки на землю збільшено із 6 до 200 грн на гектар [15, с. 3].

Слід звернути увагу і на те, якщо статус сімейного фермерського господарства без прав юридичної особи будуть набувати особисті селянські господарства, на них значно збільшиться податкове навантаження, особливо якщо таке господарство буде займатись виробництвом тваринницької продукції або вирощуванням трудомістких чи технічних сільськогосподарських культур. Вони понесуть додаткові витрати, пов'язані із нотаріальним посвідченням, та при здійсненні державної реєстрації як фізичної особи-підприємця. Також вони зобов'язані здійснювати сплату в бюджет обов'язкових податків, які встановлені чинним Податковим кодексом України для фізичних осіб-підприємців, незалежно від того, що фермерська діяльність в основному здійснюється в сезонний період.

З метою покращення ситуації, яка склалась в аграрному секторі економіки України, необхідно прийняти Аграрний кодекс або такі нові закони, як: «Про сільське господарство», «Про сільськогосподарський (аграрний) устрій», «Про особливу систему соціального забезпечення сімейних фермерських господарств», якими б вводились у правове поле холдинги, інші юридичні особи та самостійно функціонуючі сільськогосподарські підприємства різних форм власності і господарювання, в тому числі й сімейні фермерські господарства та особисті селянські господарства. Також вважаємо за необхідним виписати нові правові норми в господарському, цивільному та податковому кодексах України та в таких чинних законах, як: «Про фермерське господарство», «Про особисте селянське господарство», «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про державну підтримку сільського господарствам України» та в інших законодавчих актах. У цих законах доцільно чіткіше та детальніше конкретизувати відповідні норми, що стосуються правового регулювання аграрного сектору, які б працювали, як норми прямої дії, без посилання на постанови уряду України. Чинні аграрні закони формально складають підставу для функціонування суб'єктів господарювання в сільському господарстві України і практично не служать достатнім підґрунтям для розв'язання низки актуальних проблем його розвитку. Це і стало однією із причин порушення диспропорцій та систематичного виникнення серйозних провалів його розвитку в агропродовольчій сфері. У більшості випадків поширено неправомірну практику збільшення податків в аграрному секторі економіки України та здійснено відміну пільг, які мали сільськогосподарські товаровиробники [16; 17]. Враховуючи особливість виробництва сільськогосподарської продукції, вважаємо, за необхідне у Конституції України передбачити принцип пріоритетності сільського господарства поряд з іншими галузями економіки України. Зокрема це з питань забезпечення захисту конкуренції сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств, надання їм пільгових кредитів, звільнення їх на значний період від сплати різного виду податків та зборів, у наданні пільгових транспортних та інших послуг щодо вирощування та реалізації сільськогосподарської продукції.

Погоджуючись із А. М. Статівкою, не вирішено питання про можливість бути членом сімейного фермерського господарства осіб, які спільно проживають, проте шлюб не укладали. Адже сімейне законодавство України визнає таких суб'єктів сім'єю, а фермерський закон не включає таких осіб до членів сімейного фермерського господарства [18, с. 49].

Крім того, фермерські господарства «бояться» завершення земельної реформи. Держава не може визначити правила, за якими повинен відбутися обіг гектарів землі для ведення товарного сільськогосподарського виробництва та здійснений захист власників земельних паїв і аграрних товаровиробників. Вони також «бояться» відкриття земельного ринку, так як не вирішено на законодавчому рівні питання, хто матиме право купувати землю, в якому розмірі і по якій ціні, громадянин України чи особи іноземних країн або фізична чи юридична особа. Тому необхідно ці важливі питання відобразити в законі, щоб малі сільськогосподарські товаровиробники та селяни не залишилися без землі. Необхідно сформулювати програму дій, хоча б на коротку перспективу (2017–2022 роки), що дало б змогу вивести село із стану, в якому воно перебуває, та стабілізувати ситуацію в цій сфері.

Потрібно встановити спеціальний режим ПДВ та повернути податкові, інші пільги сільськогосподарським товаровиробникам, удосконалити методику оцінки землі, врахувавши досвід держав Європейського Союзу, спростити бюрократичні процедури реєстрації на право вирощування і реалізації сільськогосподарської продукції різних видів, надати конкретні повноваження з питань управління кадастрами новоствореним об'єднанням територіальних громад. При здійсненні таких заходів, на нашу думку, вони сприяють і підтримці та розвитку фермерських господарств усіх правових видів, що забезпечить створення нових робочих місць, збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та продовольчу безпеку держави і виконання нею міжнародних зобов'язань.

На підставі вищевикладеного вважаємо, що аграрне законодавство щодо створення та діяльності сімейних фермерських господарств, як з правами юридичної особи, а також без прав юридичної особи, потребує подальшого вдосконалення. Також необхідно узгодити окремі правові норми відповідно до вимог Сімейного кодексу України та Податкового кодексу України і визначити в Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України» додаткові заходи щодо належної підтримки селянських фермерських господарств.

Враховуючи історичні українські селянські традиції, особливий статус селянина та виконання вищевикладених пропозицій, на сьогодні сімейні фермерські господарства в Україні мають великі перспективи у своєму розвитку.

Список використаних джерел

1. *Томич І. В.* Українське фермерство: 25 років становлення // *Голос України*. 2015. № 213–215. 14 листопада.
2. Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо створення та діяльності сімейних фермерських господарств : Закон України від 31.03.2016 р. № 1067–VII // *Голос України*. 2016. № 80. 30 квітня.
3. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві : Закон України від 17.10.1990 р. № 400–XII // *Відомості Верховної Ради України*. 1990. № 45. Ст. 602.
4. Про селянське (фермерське) господарство : Закон України від 20.12.1991 р. № 2008–XII // *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 14. Ст. 186.
5. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 р. № 973–IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45. Ст. 363.
6. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 р. № 742–IV // *Офіційний вісник України*. 2003. № 23. Ст. 1014.
7. *Беззуб І.* Перспективи розвитку сімейних фермерських господарств в Україні / Центр досліджень соціальних комунікацій. URL : <https://goo.gl/nmVo9S>.
8. *Тимова Н. І.* Фермер і закон. Львів, 1996. 126 с.
9. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877–IV // *Урядовий кур'єр*. 2004. № 184. 29 вересня.
10. *Словник з аграрного права / за ред. В. П. Жушмана. Х. : Нац. юрид. акад. України, 2010. 160 с.*
11. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 26.11.2015 р. № 835–III // *Урядовий кур'єр*. 2015. № 11. 20 січня.
12. *Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947–III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135.*
13. *Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768–III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3–4. Ст. 27.*
14. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам : постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 р. № 609 // *Урядовий кур'єр*. 2016. № 609. 16 вересня.
15. *Омельяничук І.* Фермерів загаяють у «конверти» // *Урядовий кур'єр*. 2016. № 31. 17 лютого.
16. *Бородіна О. М., Прокопа І. В.* Сімейне фермерство: куди загаяють його законотворці? // *Агробізнес сьогодні*. 2014. № 22 (293), листопад. URL : <https://goo.gl/01u65d>.
17. *Бородіна О. М., Прокопа І. В.* Сімейні фермерські господарства: проблеми формалізації [03.10.2014, 21:45]. URL : <https://goo.gl/mVosXW>.
18. *Статівка А. М.* Деякі законодавчі акти створення та функціонування сімейних фермерських господарств // *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «П'ятнадцять*

осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 21–22 жовтня 2016 р.) :
у 2-х част. Хмельницький : Хмельницький університет управління та
права, 2016. Частина друга. С. 49–50.

*Рекомендовано до друку кафедрою трудового,
земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 2 від 8 вересня 2016 року)*

Надійшла до редакції 05.12.2016

**Домбровский С. Ф., Тараненко Л. С. Проблемы правового
регулирования семейных фермерских хозяйств в современных
условиях**

Авторами данной статьи согласно Закону Украины «О внесении изменений к Закону Украины «О фермерском хозяйстве» по стимулированию создания и деятельности семейных фермерских хозяйств» рассматриваются особенности правового регулирования создания и деятельности новых семейных фермерских хозяйств. Проведен краткий историко-правовой анализ законодательства о создании впервые в Украине, 25 лет назад, нового вида сельскохозяйственных субъектов-фермерских хозяйств. Определены правовые, экономические и социальные основы создания фермерских хозяйств и предоставления им государством самостоятельной производственно-хозяйственной деятельности по производству товарной качественной сельскохозяйственной продукции. На сегодня юридически закреплено виды фермерских хозяйств, которые и в дальнейшем действуют в соответствии с Законом Украины «О фермерском хозяйстве» от 19 июня 2003 г., и семейные фермерские хозяйства двух видов — семейные фермерские хозяйства с правами юридического лица и семейные фермерские хозяйства без приобретения статуса юридического лица. Последние организуются физическим лицом-предпринимателем самостоятельно или совместно только членами одной семьи на основании договора о создании семейного фермерского хозяйства. Определены основные признаки фермерского хозяйства, в том числе семейных фермерских хозяйств, которые подлежат обязательной государственной регистрации в соответствии с требованиями Закона Украины от 26 ноября 2015 г. «О государственной регистрации юридических лиц, физических лиц-предпринимателей и общественных формирований». Обращено внимание на правовые условия нового договора о создании семейного фермерского хозяйства без предоставления статуса юридического лица, возможность создания семейных фермерских хозяйств членами личных крестьянских хозяйств, на основные проблемы развития сельскохозяйственных предприятий различных форм собственности и хозяйствования в современных условиях. Освещены правовые проблемы по налоговой государственной поддержке семейных и других фермерских хозяйств и сельскохозяйственных предприятий в соответствии с требованиями Закона Украины «О государственной поддержке сельского хозяйства Украины» и Налогового кодекса Украины. Внесен ряд предложений по вопросам совершенствования законодательства о расторжении договора аренды земли: с лицами, желающими создать семейные фермерские хозяйства, о назревшей необходимости принятия новых аграрных законов и усовершенствование соответствующих действующих законов,

направленных на устранение ряда ошибок в агропродовольственной сфере страны.

Ключевые слова: семейное фермерское хозяйство, юридическое лицо, аграрное законодательство.

Dombrovskiy, S. F.; Taranenko, L. S. Problems of Legal Regulation of Family Farming under Current Conditions

The authors of this article, in accordance with the law of Ukraine «On the farm» to stimulate the creation and activities of family farms», the features of the legal regulation of creation and activity of new family farms are considered. A brief historical and legal analysis has been conducted of the legislation on the creation for the first time in Ukraine, 25 years ago, a new type of agricultural subjects of farming. Legal, economic and social foundations have been defined for creating farms and providing them by State of independent production and economic activity on production of high-quality agricultural products. At present, the following types of farms are legally enshrined, which will continue to act according to the law of Ukraine «On farm» from June 19, 2003, and family farms of two types – family farms with the rights of a legal person and family farms without acquiring the status of legal entities, which are a natural person-entrepreneur alone or jointly, only members of the same family on the basis of the agreement on the establishment of the family farm. Basic features of farming have been defined, including family farms, which are subject to mandatory State registration in accordance with the law of Ukraine dated 26 November 2015 «On State registration of legal entities, natural persons-entrepreneurs and community groups». Attention is drawn to the legal conditions of new agreement on the creation of family farming without giving the status of a legal person, for the ability to create family farms by the members of the private agricultural household, on the basis of the problem of the development of agricultural enterprises of different forms of ownership and management in modern conditions. Legal problems are clarified concerning taxation State support of family and other farming households, agricultural enterprises according to the requirements of the law of Ukraine «On State support of Agriculture of Ukraine» and the tax code of Ukraine. A number of proposals is made on improvement of legislation concerning the termination of the land lease agreement with people who want to create family farms and concerning the need for the adoption of the new agrarian laws and improvement of relevant existing laws, which are aimed at eliminating a number of errors in the agrofood sector in the country.

Keywords: family farms, legal person, agricultural legislation.

